

A woman with her hair in a bun, wearing a grey sweater, blue jeans, and brown boots, is captured in a joyful moment. She is leaning forward with her arms outstretched, as if embracing the wind or a partner. She is standing in a lush green field with a body of water and a cloudy sky in the background. The image is split vertically by a dark blue semi-transparent panel that contains the title and date.

Position paper en achtergronddocument recreatie en toerisme

11 FEBRUARI 2025

Position paper

Vrijtijdseconomie (recreatie en toerisme) is één van de thema's waaraan de twaalf provincies samenwerken in het Interprovinciaal Overleg (IPO). Dit position paper geeft hieraan een concrete uitwerking. In het bijbehorende document wordt meer uitgebreid ingegaan op de achtergronden.

In Nederland hebben we te maken met een grote druk op de ruimte, want de bevolking groeit nog steeds, evenals de economie en het toerisme. Bovendien staan we voor **ingrijpende transities waartoe ruimtelijke keuzes moeten worden gemaakt**. In de komende decennia moeten we het hebben van nieuwe oplossingen en slimme combinaties, ook bij het faciliteren van recreatie en toerisme.

Nog geen tien jaar geleden was het vrij geaccepteerd om als dorp, stad of regio een groei van recreatie en toerisme na te streven. Tegenwoordig kijken we daar gedifferentieerder naar. Er is meer aandacht voor de impact van recreatie en toerisme op de fysieke leefomgeving. Soms is er sprake van negatieve effecten van piekbelasting van bezoek. Er is meer aandacht gekomen voor beperking van de ecologische voetafdruk van recreanten en toeristen. Er zijn ideeën rond een spreidingsbeleid ontwikkeld en recreatie en toerisme staan ten dienste van zowel economische als bredere maatschappelijke belangen (brede welvaart). Er is sprake van een zoektocht naar de **juiste balans** tussen levendigheid en rust, stedelijkheid en natuurbeleving, economie en welzijn, inwoners en bezoekers.

Met de twaalf provincies hechten we er belang aan om samen te werken en zoveel mogelijk één geluid te geven richting het Rijk en de gemeenten. We pleiten voor (1) een sterkere interdepartementale samenwerking tussen de ministeries op rijksniveau en (2) een goede afstemming tussen de (mede-) overheden. Samen kunnen we opgaven op het juiste niveau agenderen en op een integrale wijze aanpakken.

Twee ambities

Het is onze overtuiging dat we vanuit recreatie en toerisme op interprovinciale schaal een impactvolle bijdrage kunnen leveren aan de ruimtelijke en ook maatschappelijke transities waarvoor Nederland staat. Als provincies benoemen we **vijf hoofdopgaven** voor gezamenlijke inzet (zie achtergronddocument). Daarbinnen zetten we in op **twee ambities**, waarvoor geldt dat de provincies en het Rijk elkaar nodig hebben.

1: Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen

Toegang tot voldoende mogelijkheden voor buitenrecreatie in natuur en landelijk gebied is een essentiële factor voor het welbevinden van iedereen. Het is voor ons als provincies een belangrijke opgave om recreatieruimte (zowel locaties, gebieden, als de toegang daartoe) betaalbaar te houden en **integraal mee te nemen in gebiedsopgaven en in landelijke programma's voor natuurontwikkeling en vitale buitengebieden**.

Position paper (vervolg)

Willen we recreatievoorzieningen gelijke tred laten houden met de verstedelijking, dan is het noodzakelijk om **recreatieruimte integraal mee te wegen in gebiedsontwikkelingen**. In het Voorontwerp Nota Ruimte agenderen we ruimte voor recreatie en bij de Nota Ruimte het instellen van een rijksregeling zodat bijvoorbeeld fysieke recreatieve ontwikkeling in combinatie met de woningbouw-opgave mede mogelijk wordt. Gezamenlijk willen we ons als provincies inzetten om het areaal van recreatiezones, zwemwater en (bovenlokale) dagrecreatieterrinen waar mogelijk uit te breiden en willen we een optimale en betaalbare benutting stimuleren.

We willen dat toeristisch-recreatieve gebieden op een verantwoorde en betaalbare wijze worden beheerd en dat toeristisch-recreatieve ontwikkelingen een volwaardige plek krijgen bij integrale ruimtelijke strategische planning. Als we de niet-beschermde natuur (bijvoorbeeld weilanden, groenzones in steden en recreatiegebieden) versterken kunnen we daarmee recreatie stimuleren en natuurinclusief gedrag bevorderen. Er zijn kansen om het beleefbare agrarische aanbod te versterken en het platteland vitaal te houden. **Belangrijk is dat er middelen worden vrijgemaakt om de transitie van het platteland en de verduurzaming van de landbouw mogelijk te maken.**

Florerende vakantieparken zijn kwaliteitsversterkers en leveren een positieve bijdrage aan de leefbaarheid, doordat ze zorgen voor levendigheid. We vinden het van belang om bij te dragen aan de instandhouding van vitale vakantieparken.

Financiële ondersteuning vanuit het Rijk is voor meer ruimte voor recreatie onontbeerlijk.

2: Recreatie en toerisme benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid

Recreatie en toerisme dragen in de regio bij aan slimme economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid. De sector recreatie en toerisme is goed voor 3,8% van de Nederlandse economie en 6,7% van de banen. Het - samen met Rijk en gemeenten - sturen op passende groei van recreatie en toerisme is wenselijk, naast aandacht om piekbelasting op locaties te ontlasten. We willen geheel Nederland laten profiteren van bezoek, ook de regio's die kampen met krimp en die economische groei goed kunnen gebruiken, bijvoorbeeld om transities te versnellen. In lijn met Perspectief 2030 betekent dit aandacht voor **gebiedsmarketing** die de gewenste bezoekersdoelgroepen op het juiste moment op de juiste plek faciliteren.

De sector levert toekomstbestendige banen op, maar kampt met tekorten aan arbeidskrachten. Van belang is een om een goede nationale en regionale samenwerking tussen de toeristische sector en de onderwijssector te realiseren. Daarnaast zetten we ons actief in voor het Hospitality Pact, waarin we bijdragen aan de instroom van gekwalificeerde en nog te kwalificeren talenten op de arbeidsmarkt en in opleidingen.

Financiële ondersteuning vanuit het Rijk voor deze ambitie is onontbeerlijk.

Position paper (vervolg)

Voor de gekozen ambities geldt dat bijna alle provincies ermee aan de slag zijn. Samenwerking in IPO-verband heeft dan meerwaarde. Die samenwerking heeft nagenoeg altijd betrekking op:

- a. Lobby en agendering
- b. Analyseren
- c. Kennisuitwisseling
- d. Ontwikkelen van gezamenlijke instrumenten

Aan de genoemde ambities verbinden we **actiepunten** (zie kader) die we samen met partners oppakken. Deze actiepunten vloeien voort uit het achtergronddocument en de daar beschreven hoofd- en deelopgaven. Zodoende kunnen we meteen concreet aan de slag, zowel op provinciaal niveau als landelijk in contact met de diverse stakeholders.

De recente oprichting van de Raad voor Recreatie en Toerisme biedt een goed momentum voor de provincies om een vliegende start te maken in het effectief organiseren van de samenwerking. Via het IPO kunnen de provincies in de Raad de **gezamenlijke provinciale opgaven** agenderen. In de Raad participeren behalve de ministeries van EZ, OCW, VRO en LVVN en de provincies (via IPO), de gemeenten (via VNG), KHN, HISWA-RECRON, ANWB, Gastvrij Nederland, Destinatie Nederland, Natuurmonumenten, CELTH en NBTC. Behalve in de Raad starten de provincies via IPO bovendien een actieve lobby richting de diverse ministeries. In het laatste hoofdstuk zijn hiervoor concrete samenwerkingskansen benoemd.

Dit zijn onze **actiepunten**:

1. Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen

Lobbyactiviteiten voor recreatieruimte als volwaardige plek in rijksprogramma's en gebiedsopgaven

Lobbyactiviteiten voor recreatieve routenetwerken, bv doorontwikkeling van een meerjarig landelijk programma

Realisatiestrategie recreatief groen (inzicht in benodigde extra hectares, investeringen en beheer)

Kennisdeling en -ontwikkeling meervoudig ruimtegebruik

Ontsotting beheergelden recreatie en natuurgebieden

2. Recreatie en toerisme benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid

Lobbyactiviteiten om recreatie en toerisme als volwaardig onderdeel mee te nemen in relevante beleidsdocumenten en rijksprogramma's

Doorontwikkeling aanpak bestemmingsmanagement (inclusief bezoekersmanagement)

Data en monitoring Landelijke Data Alliantie, met aandacht voor bewonersprofijt en balansvraagstukken

Stimuleren van een toekomstgericht, divers en vitaal aanbod, gebaseerd op nieuwe verdienmodellen (zoals voor agrotourisme en vitale vakantieparken)

A close-up, over-the-shoulder view of a person with reddish-brown hair and glasses, holding a smartphone. The phone screen shows a photo of a building. The background is a blurred city street with a church spire visible in the distance.

Achtergronddocument

Inhoudsopgave

1. Inleiding	
<u>Leeswijzer achtergronddocument</u>	7
<u>Aanleiding en achtergrond</u>	8
<u>De brede waarde van recreatie en toerisme</u>	9
<u>De economische waarde van recreatie en toerisme</u>	10
2. Samenwerken aan vijf hoofdpogaven	
<u>Samenwerken aan ruimtelijke en maatschappelijke transitie</u>	12
<u>1. Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen</u>	14
<u>2. Recreatie en toerisme benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid</u>	16
<u>3. Stimuleren van duurzame recreatiemobiliteit</u>	17
<u>4. De culturele identiteit van regio's tot uitdrukking brengen</u>	18
<u>5. Een meer beweegvriendelijke omgeving bevorderen</u>	19
3. Rolvervulling en wijze van organiseren	
<u>Binnen de collectieve hoofdpogaven zijn deelopogaven</u>	22
<u>Collectief werken aan de hoofdpogaven</u>	23
<u>In coalities werken aan de deelopogaven</u>	26
<u>Mogelijke acties voor de coalities voor de deelopogaven</u>	27
<u>De verbindende thema's</u>	28
<u>De vervolgstappen</u>	29
Bijlagen:	
1. <u>Termen en definities</u>	31
2. <u>Rollen van provincies</u>	32
3. <u>Gezamenlijke elementen in het provinciaal beleid</u>	34
4. <u>Groslijst van mogelijke acties</u>	36

Leeswijzer achtergronddocument

Dit achtergronddocument vormt het fundament onder de hiervoor weergegeven position paper. Het document geeft zowel inhoudelijk als procesmatig richting aan de samenwerking van de provincies voor recreatie en toerisme in de komende jaren. Het document bestaat na een korte inleiding (hoofdstuk 1) uit twee delen met een aantal bijlagen ter achtergrond.

Het **eerste deel** (hoofdstuk 2) gaat in op de ruimtelijke uitdagingen waarvoor we in Nederland staan en de rol die de provincies daarin hebben. Als provincies zien we voor recreatie en toerisme vijf collectieve (hoofd)opgaven die rechtstreeks relateren aan de grote ruimtelijke transitie waarvoor we staan. Afstemming en samenwerking tussen provincies is daarbij onontbeerlijk.

Omdat we actiegericht willen zijn, hebben we binnen de collectieve opgaven **deelopgaven** onderscheiden die zich lenen voor actie door een kleiner aantal provincies, te weten door die provincies waar het betreffende thema aan de orde is. Aan de deelopgaven kan door de provincies in kleinere samenwerkingsverbanden worden gewerkt. VTN zal een werkprogramma opstellen waarin wordt aangegeven welke provincies met welke acties voor specifieke deelopgaven aan de slag gaan. VTN speelt daarin dus een coördinerende rol, onder supervisie van het IPO.

Door de opgaven heen lopen diverse grote **verbindende thema's**: het streven naar meer en betere digitalisering, inclusiviteit, duurzaamheid, natuur-inclusiviteit, bereikbaarheid, en gezondheid. Deze rode draden behoeven eveneens onze aandacht, maar hiervoor geldt ook dat ze zich merendeels bevinden buiten het directe invloedsdomein van de beleidsmakers op het terrein van recreatie en toerisme. Ze krijgen in dit document daarom maar beperkt aandacht, hoewel ze voor de provincies zeer relevant zijn.

In het **tweede deel** (hoofdstuk 3) geven we weer hoe we in IPO-verband kunnen samenwerken aan de hoofdoggaven, welke deelopgaven zich lenen voor actie in kleiner verband en hoe we omgaan met de grote verbindende thema's voor het beleid, die deels buiten de invloedssfeer vallen van de beleidsmakers op het gebied van recreatie en toerisme. In de laatste paragraaf schetsen we de vervolgstappen die in VTN-verband gezet zullen worden.

Aanleiding en achtergrond

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) werkt aan een nieuw bestuursprogramma. Hiermee geeft het IPO-bestuur richting aan wat de provincies in gezamenlijkheid willen bereiken. Vrijtijdseconomie is één van de thema's waarop wordt samengewerkt door de twaalf provincies. In het nieuwe bestuursakkoord staat hierover het volgende opgenomen:

De aandacht voor de vrijetijdsector zal met name gericht zijn op het verder vormgeven van de transitie van de sector volgens de landelijke visie Perspectief 2030, inclusief het creëren van voldoende ruimte voor verdere ontwikkeling van zowel recreatie als toerisme. Hierbij ligt nadrukkelijk een koppeling met diverse maatschappelijke opgaven in het landelijk gebied. Er zal ook aandacht moeten zijn voor een verbetering van de organisatie en structuur van de sector.

Al vele jaren werken de provincies samen rond het thema vrijetijdseconomie. In de afgelopen periode is (voortkomend uit de actieagenda bij Perspectief 2030) inzet gepleegd en afgestemd over onderwerpen/initiatieven als landelijke routenetwerken, Actieagenda Vitale Vakantieparken en op vlak van data (onder meer met de Landelijke Data Alliantie) en is er uitwerking gegeven aan acties die volgden uit Perspectief 2030. Zo zijn onder meer genoemde Leidraad Ruimte voor Recreatie en Toerisme en de Leidraad Bestemmingsmanagement gerealiseerd.

Tegelijkertijd hebben de provincies deze samenwerking instrumenteel en pragmatisch uitgevoerd. Het ontbreekt vooralsnog aan een inhoudelijke koers in deze samenwerking. De provincies hebben behoefte om een stip op de horizon te zetten en duidelijk te maken waar gezamenlijke inzet wenselijk dan wel noodzakelijk is om doelen te behalen.

Met het nieuwe bestuursakkoord van het IPO is een natuurlijk momentum ontstaan om als provincies gerichte keuzes te maken, zowel wat betreft opgaven (Waarmee gaan we collectief aan de slag? Waarmee in kleinere coalities?) als wat betreft bestuurlijke prioriteitstelling en ambtelijke inzet. De vraag ligt voor wat de provincies de komende vier jaar in gezamenlijkheid willen bereiken op het gebied van vrijetijdseconomie. Ambities en opgaven om gezamenlijk te realiseren en agenderen en hoe de provincies zich, via het IPO, verhouden tot het Rijk en andere partners.

Het voorliggende position paper wisselt de termen recreatie en toerisme af met de synoniemen vrijetijdseconomie en gastvrijheidseconomie (zie bijlage 1 voor termen en definities). In het provinciale beleidsveld is geen algemeen aanvaarde definitie. Voor dit paper is gekozen om vooral de geijkte termen recreatie en toerisme te gebruiken.

De brede waarde van recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme kennen naast economische betekenis een brede waarde: ze vergroten het welbevinden van mensen (intrinsieke waarde), bieden waarde aan de leefomgeving en vertegenwoordigen sociale waarde (CELTH, 2021). Voor Nederlanders geldt dat deelnemen aan recreatie en toerisme een grote waarde op zichzelf vormt. Vrijtijds-besteding biedt mensen welzijn en geluk. Vakantiegangers voelen tijdens de vakantie beter dan in hun dagelijkse leven. Dit komt voort uit psychologisch welbevinden en psychologische groei: plezier en ontspanning leiden tot voor vermindering van stress. Recreatie en toerisme zorgen voor bezinning, actief bezig zijn en verbinding met anderen.

De waarde van toerisme voor de leefomgeving is evident. Toeristisch-recreatieve voorzieningen en horeca zijn ook beschikbaar voor bezoekers uit de regio. Vaak zijn de inwoners zelfs de vaste gasten: het levert een directe bijdrage aan de kwaliteit van leven en de waardering verbetert de leefomgeving. Voorzieningen en evenementen maken een regio interessant voor inwoners en vergroten de aantrekkelijkheid van de regio voor bezoekers. Uiteraard geldt hier dat de balans tussen reuring en rust goed dient te zijn.

De sociale waarde vormt de derde pijler. Zo kan de aanwezigheid van bezoekers bijdragen aan een gevoel van veiligheid. Bewoners waarderen hun eigen leefomgeving en cultuur op een andere manier met de komst van bezoekers. Zij voelen zich trots, omdat hun regio blijkbaar de moeite waard is om naar toe te komen. Groepen mensen met verschillende achtergronden leren elkaar beter kennen in hun vrije tijd.

De economische waarde van recreatie en toerisme

De economische betekenis van de toeristisch-recreatieve sector is omvangrijk: in 2023 is in Nederland € 105 miljard besteed. Nederlanders gaven hiervan € 65 miljard uit, buitenlandse toeristen € 35 miljard en aan duurzame recreatiegoederen is € 5 miljard euro uitgegeven. In 2023 was de werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector goed voor 768.000 banen, ofwel 6,7% van de gehele werkgelegenheid. Ter vergelijking: de bijdrage van de toerismesector aan het Nederlandse bbp is hiermee ongeveer gelijk aan de bijdrage van de bouwsector en de vervoer- en opslagsector. En groter dan die van landbouw.

Liefst 98,5% van alle Nederlanders onderneemt ten minste één vrijetijdsactiviteit buitenshuis. De dagtochten in de openbare ruimte bevinden zich onder de top-5 van populaire uitjes: 79% van de Nederlanders wandelt (plek 2), 58% van de bevolking fietst (plek 4) en 55% recreëert in een andere vorm in gratis toegankelijke buitenruimte (plek 5). Het publieke belang van recreatie voor iedereen is hiermee erg groot. De twaalf provincies samen zijn goed voor zo'n 2,5 miljard dagtochten van Nederlanders, waarvan 47% in de Regio Randstad én 53% in de overige provincies Nederland landt.

	Inkomend toerisme	Binnenlands toerisme	Uitgaand toerisme	Totaal
Totaal bestedingen NL economie (x mld €)	34,5	57,4	7,8	99,7
Overige bestedingen				5,3
Totale economische betekenis toerisme en recreatie (x mld €)				104,9
Aandeel Nederlandse economie (in bruto toegevoegde waarde)				3,8%
Toeristische banen				768.000
Aandeel totaal aantal banen in Nederland				6,7%

Bron: CBS, 2024

	Aantal activiteiten (x mln)	Aandeel in totaal
Groningen	89,3	4%
Friesland	91,2	4%
Drenthe	73,8	3%
Overijssel	172,1	7%
Flevoland	53,6	2%
Gelderland	310,0	12%
Utrecht	196,1	8%
Noord-Holland	428,9	17%
Zuid-Holland	502,5	20%
Zeeland	59,0	2%
Noord-Brabant	380,0	15%
Limburg	170,1	7%
Totaal	2.525,5	100%

Bron: NBTC, Vrijetijdsonderzoek Nederlanders 2022-2023

A high-angle, top-down view of a spiral staircase. The walls and ceiling are covered in a vibrant, multi-colored mosaic of small tiles in shades of blue, orange, and purple. The staircase has a red carpet and a metal handrail. A person is walking on the upper level of the staircase. The overall atmosphere is modern and artistic.

2. Samenwerken aan vijf hoofdopgaven

Samenwerken aan ruimtelijke en maatschappelijke transitie

In Nederland hebben we te maken met een grote druk op de ruimte, want de bevolking groeit nog steeds, evenals de economie. Bovendien staan we voor ingrijpende transitie waartoe ruimtelijke keuzes moeten worden gemaakt. In de komende decennia moeten we het hebben van nieuwe oplossingen en slimme combinaties, ook bij het faciliteren van recreatie en toerisme.

De ruimtelijke uitdagingen zijn urgent, maar vragen ook op langere termijn om een visie en een stevige rol van de provincies. In het landelijk gebied moet ruimte worden gevonden voor extra natuur, waaronder bos. Een belangrijke uitdaging wordt gevormd door **natuur en landbouw**. De landbouw staat voor een transitieopgave richting extensievere veehouderij, lagere uitstoot van schadelijke stoffen en een ruimtegebruik dat goed aansluit bij de eigenschappen van ons water- en bodemsysteem. Tegelijk liggen er in het landelijk gebied leefbaarheidsopgaven en is er de noodzaak voor een nieuw economisch perspectief voor de agrarische sector. De staat van de natuur is slecht en herstel van de biodiversiteit en verbeteren van de waterkwaliteit is zowel binnen natuurgebieden als daarbuiten noodzakelijk.

Er ontstaat ook extra druk op de ruimte door de verschillende transitie die een verdere opwarming van het **klimaat** moeten voorkomen. De energietransitie vraagt om meer ruimte voor nieuwe netwerken voor energieopwekking, transport, opslag, conversie en gebruik. Daarnaast is het verduurzamen van verkeer en vervoer, binnen en tussen regio's

onmisbaar om klimaat- en milieudoelen te halen. Elektrisch vervoer is deel van de oplossing, maar minstens zo belangrijk is het om onnodige mobiliteit te beperken.

De groei van bevolking en economie vertaalt zich ook in een vraag naar meer ruimte voor **wonen**. De vraag is hoe we plek kunnen bieden aan meer mensen en tegelijk de kwaliteit van leven kunnen behouden of verbeteren. Dat kan alleen door de ontwikkelopgaven in te zetten voor een aantrekkelijke, gezonde en klimaatbestendige omgeving. Goede voorbeelden hiervan zijn het realiseren van een veilige en meer beweegvriendelijke inrichting van straten, het maken van uitnodigende routenetwerken en het toepassen van vormen van schakelgroen. Deze voorbeelden laten zien hoe met groen de verbinding wordt gelegd tussen voordeur en landschap, ook om de druk op echte natuurgebieden weg te nemen.

Het behouden (en waar mogelijk versterken) van groen in stedelijk gebied heeft als bijkomende voordeel dat het bijdraagt aan het tegengaan van de opwarming van binnensteden en daarmee aan de klimaat-adaptatie.

Voor recreatie en toerisme heeft de druk op de ruimte grote gevolgen. Nog geen tien jaar geleden was het vrij geaccepteerd om als dorp, stad of regio een groei van recreatie en toerisme na te streven. Tegenwoordig kijken we daar gedifferentieerder naar, met name door het beslag dat

Samenwerken aan ruimtelijke en maatschappelijke opgaven (vervolg)

wordt gelegd op de ruimte, soms negatieve effecten van piekbelasting van bezoek en onze zorgen over het klimaat. Als reactie zijn ideeën rond een spreidingsbeleid ontwikkeld en een toerisme dat duurzamer is en in dienst staat van zowel economisch als breder maatschappelijk belang ('brede welvaart'). Er is sprake van een zoektocht naar de juiste **balans** tussen levendigheid en rust, stedelijkheid en natuurbeleving, economie en welzijn, inwoners en bezoekers.

De goede balans vraagt om een denken in termen van **koppelkansen**. Het benutten van koppelkansen betekent dat we als provincies recreatie en toerisme bewust verbinden met andere domeinen zodat positieve synergetische effecten ontstaan. Daarbij is het belangrijk dat recreatie en toerisme op de agenda komt bij de grote, landelijke opgaven en meer zichtbaar wordt in programma's op het gebied van ruimte (Ruimte voor de Rivier, hoogwaterbeschermingsprogramma, woningbouw, PPLG en natuur(beheer)). Maatregelen in deze sfeer bieden uiteenlopende koppelkansen voor vrijetijdseconomie. Met de twaalf provincies hechten we er belang aan om met elkaar samen te werken en zoveel mogelijk één geluid te geven richting het Rijk en de gemeenten. We pleiten voor een sterkere interdepartementale samenwerking tussen de ministeries op rijksniveau en een goede afstemming tussen de (mede-)overheden. Samen kunnen we opgaven agenderen en op een integrale wijze aanpakken.

De twaalf provincies hebben een autonome positie in het ontwikkelen en uitvoeren van toeristisch-recreatief beleid. Er is één wettelijke taak die geldt voor alle provincies, namelijk de zorg voor veilig en schoon openbaar zwemwater in de openlucht. Deze taak is ondergebracht bij de regionale uitvoeringsdiensten. Naast deze verplichte opgave staat het de provincies vrij om zelfstandig beleid te ontwikkelen en uit te voeren.

Vijf collectieve opgaven, twee ambities

Het is onze overtuiging dat we vanuit recreatie en toerisme op interprovinciale schaal een impactvolle bijdrage kunnen leveren aan de ruimtelijke en ook maatschappelijke transitie waarvoor Nederland staat. Als provincies benoemen we vijf hoofdopgaven als onze gezamenlijke inzet in relatie tot het beleid voor recreatie en toerisme. Het zijn opgaven waarvoor we ons gezamenlijk hard maken, ook al is niet iedere opgave voor elke provincie in dezelfde mate relevant of urgent:

1. **Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen.**
2. **Recreatie en toerisme benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid**
3. Stimuleren van duurzame recreatiemobiliteit.
4. De culturele identiteit van regio's tot uitdrukking brengen.
5. Een meer beweegvriendelijke omgeving bevorderen.

De urgentie en onze visie zijn hierna per hoofdopgave uitgewerkt. We beschouwen de eerste twee hoofdopgaven als onze ambities.

1. Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen

Toegang tot voldoende mogelijkheden voor buitenrecreatie in natuur en landelijk gebied is een essentiële factor voor het welbevinden van iedereen. Er is een groot gebrek aan recreatieruimte en zwemwater in Nederland en daar willen we wat aan doen. Daarbij zijn er kansen om het agroaanbod te versterken en het platteland vitaal te houden. Belangrijk is dat er middelen worden vrijgemaakt om de transitie van het platteland en de verduurzaming van de landbouw mogelijk te maken. Financiële ondersteuning vanuit het Rijk is hierbij onontbeerlijk.

Het scheppen van voorwaarden voor een optimale vrijetijdsbesteding is een grondwettelijke taak (artikel 22). Provincies dragen medeverantwoordelijkheid voor het borgen van dit grondrecht. Zij doen dit door beleid met betrekking tot recreatieve voorzieningen en door juridisch te borgen (omgevingsverordeningen) dat deze voorzieningen op provinciaal niveau in voldoende mate aanwezig zijn.

Het tekort aan recreatieruimte neemt verder toe. En de betaalbaarheid van de voorzieningen neemt af. Als gevolg van de stijging van het aantal inwoners in Nederland, de groei van buitenlandse vakantiegasten en de voortdurende inflatie stijgt de druk op de bestaande recreatiegebieden en komt de betaalbaarheid in gedrang. Het is voor ons als provincies een belangrijke opgave om recreatieruimte (zowel locaties, gebieden, als de toegang daartoe) betaalbaar te houden en integraal mee te nemen in gebiedsopgaven

en in landelijke programma's voor natuurontwikkeling en vitale buitengebieden. We willen dat toeristisch-recreatieve gebieden op een verantwoorde en efficiënte wijze worden beheerd en dat toeristisch-recreatieve ontwikkelingen een volwaardige plek krijgen bij integrale ruimtelijke strategische planning. We verkennen of we als provincies een meer regisserende en sturende rol kunnen nemen in samenwerking met gemeenten.

Wanneer we het groen in onze omgeving vitaal houden (natuurinclusief) kunnen we er als mensen van blijven genieten (mensinclusief). Bij natuurinclusiviteit ligt de focus op het versterken van de niet-beschermde natuur in Nederland, de natuur waarin we wonen, werken en recreëren. Als we de niet-beschermde natuur (bijvoorbeeld weilanden, groenzones in steden en recreatiegebieden) versterken kunnen we daarmee recreatie stimuleren en natuurinclusief gedrag bevorderen. Het toegankelijk houden van natuurgebieden en het landelijk beheer en onderhoud van recreatieve voorzieningen in natuurgebieden horen hierbij als aandachtspunt.

Willen we recreatievoorzieningen gelijke tred laten houden met de verstedelijking, dan is meer recreatief groen noodzakelijk. In het Voorontwerp Nota Ruimte agenderen we ruimte voor recreatie en bij de Nota Ruimte het instellen van een rijksregeling zodat bijvoorbeeld fysieke recreatieve ontwikkeling in combinatie met de woningbouwopgave mede mogelijk wordt. Gezamenlijk willen we ons als provincies inzetten om het areaal van recreatiezones, zwemwater en (bovenlokale) dagrecreatieruimten waar mogelijk uit te breiden en willen we een optimale en betaalbare benutting stimuleren.

1. Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen (vervolg)

Daarnaast zetten we ons als provincies in voor het behouden, versterken en verder kwalitatief ontwikkelen en harmoniseren van de huidige recreatieve routenetwerken voor onder andere fietsen, wandelen en het recreatietoernet voor inwoners en bezoekers. Dit levert een bijdrage aan de gezondheid en bevordert de levendigheid van het landelijk gebied. We pleiten voor focus op een beleefbaar buitengebied met goede verbindingen naar de stedelijke zones (dooradering en verbetering ontsluiting).

De transitie van het platteland en de verduurzaming van de landbouw zorgen voor een groeiende aandacht voor agrotourisme. Een beleefbaar en toegankelijk agrarisch aanbod draagt bij aan meer kwaliteit van het buitengebied en kan de leefbaarheid van kernen versterken. Bovendien kunnen recreatie en toerisme in sommige gevallen verdienvermogen genereren voor agrarische (en andere) ondernemers.

Beleefbare landbouw en streekproducten versterken de trots van agrarische ondernemers, die te maken hebben met reputatieschade en negatieve beeldvorming over hun vak. Om het verdwijnen van publiek toegankelijke boerenpadjes tegen te gaan en het aanbod te behouden, zetten we ons actief in om nieuwe boerenwandelpaden te realiseren in het buitengebied (zie ook hoofdpogave 5). En bijvoorbeeld in Limburg stimuleert de provincie met subsidies uit een

provinciaal landschapsfonds dat agrariërs een rol spelen in het onderhouden van unieke, kleine landschapselementen zoals graften en hegge, waardoor zij een extra inkomstenbron hebben. Provincies hebben vanwege hun kerntaak in de transitie van de landbouw een sleutelpositie om agrotourisme en streekproducten aan te jagen. Gezamenlijke inzet in IPO-verband kan de benutting van de potentie van agrotourisme versnellen.

Buiten de bebouwde kom, veelal nabij natuurgebieden zijn de meeste vakantieparken gelegen. Florerende vakantieparken zijn kwaliteitsversterkers van het buitengebied en leveren een positieve bijdrage aan de leefbaarheid doordat ze zorgen voor levendigheid. We vinden het van belang om bij te dragen aan de instandhouding van vitale vakantieparken. We willen ons inzetten om ondermijnende criminaliteit op vakantieparken (zoals witwassen) tegen te gaan en te zorgen voor een betere ondersteuning van kwetsbare personen op parken. Bij vakantieparken met onvoldoende recreatief toekomstperspectief willen we meedenken over manieren om deze parken te transformeren naar wonen of naar andere functies. Ook willen we werken aan instrumentarium om ongewenste ontwikkelingen als opkopen en uitpolding tegen te gaan.

2. Recreatie en toerisme benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid

Recreatie en toerisme kennen een hoge toegevoegde waarde aan ons bruto binnenlands product en dragen in de regio bij aan slimme economische groei. De sector levert toekomstbestendige banen op, maar kampt met tekorten aan arbeidskrachten. Het sturen op passende groei van recreatie en toerisme is wenselijk naast aandacht om piekbezoek op locaties te ontlasten.

De aanwas van bezoekers in Nederland blijft de komende jaren sterk groeien, zowel van vakantiegasten als van dagjesmensen. Als provincies streven we naar een goede balans tussen lusten en lasten van de bezoekerseconomie. We steunen hierin de lijn dat sociaal-maatschappelijke, ecologische en economische belangen hand in hand gaan. We zetten vooral in op spreiding van bezoek met vraagsturing. We willen geheel Nederland laten profiteren van bezoek, ook de regio's die kampen met krimp en economische groei goed kunnen gebruiken, bijvoorbeeld om transities te versnellen. In lijn met Perspectief 2030 betekent dit aandacht voor gebiedsmarketing die de gewenste bezoekersdoelgroepen op het juiste moment op de juiste plek faciliteren. Dit betekent dat we inzetten op slimme en goede groei.

De marketing van steden en regio's blijft de komende jaren relevant als instrument voor gerichte vraagsturing. Juist door gerichte marketing kunnen destinatiemarketingbureaus (DMO's en CMO's) bijdragen aan

spreiden van bezoekers in tijd en ruimte. DMO's en CMO's werken aan verdere professionalisering op het vlak van vraagsturing. Als provincies willen we deze ontwikkeling ondersteunen. We zetten ons daarbij in op effectieve strategieën voor vraagsturing, passend bij specifieke gebieden. In de komende jaren willen we bijdragen aan het vinden van manieren om waar nodig de vraag te remmen of effectief op de vraag te sturen.

Recreatie en toerisme bieden veel toekomstbestendige banen. De schaarste aan arbeidskrachten is op dit moment groot. Voor ondernemers in de horeca is het haast onmogelijk om de openstaande vacatures te vervullen met voldoende werknemers. Van belang is om een goede nationaal en regionale samenwerking tussen de toeristische sector en de onderwijssector te realiseren. De komende jaren zijn namelijk veel meer (met name praktisch opgeleide) studenten nodig om de sector draaiende te houden. Als provincies pleiten we voor creatieve manieren om nieuwe doelgroepen aan te spreken. Doelgroepen die op dit moment nog niet veel in de sector aan het werk zijn maar die wel een interessant potentieel kunnen vormen (bijvoorbeeld ouderen en mensen met een beperking). Daarnaast vragen we aandacht voor het Hospitality Pact, waarin we bijdragen aan de instroom van gekwalificeerde en nog te kwalificeren talenten op de arbeidsmarkt en in opleidingen.

3. Stimuleren van duurzame recreatiemobiliteit

Piekbelasting van recreatiemobiliteit bij hotspots en andere populaire plekken (zoals recreatiegebieden) is steeds vaker een opgave voor provincies en gemeenten. De beleidsdomeinen utilitaire mobiliteit (van a naar b) en recreatiemobiliteit werken in de praktijk nog te veel gescheiden, terwijl de sleutel tot duurzame oplossingen vaak bij utilitair beleid is te vinden.

De toeristisch-recreatieve branche is wereldwijd goed voor 8% van alle CO₂-uitstoot, vooral door vliegverkeer (WTNO). Transport/vervoer van verblijfstoerisme heeft in Nederland van alle CO₂-uitstoot in recreatie en toerisme verreweg de grootste negatieve impact (CBS). Als we inzoomen op de kenmerken van de negatieve footprint van reisgedrag in Nederland, blijkt er in veel gevallen een link met druk van recreatie-mobiliteit op piekmomenten. Verduurzaming van vrijetijds mobiliteit is op interprovinciaal terrein een onontgonnen beleidsdomein, terwijl de bijdrage aan beperking van de CO₂-belasting in recreatiemobiliteit in potentie groot is. We zetten ons als provincies in om duurzame vrijetijds mobiliteit te bevorderen en de CO₂-uitstoot van binnenlands reisgedrag terug te dringen door dit thema te agenderen binnen de gebiedsopgaven. Reductie van uitstoot is daarnaast ook goed voor de gezondheid van mensen (minder geluid, minder fijnstof).

De domeinen utilitaire mobiliteit en recreatie werken in de praktijk veelal gescheiden. Om een effectieve bijdrage te leveren aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot is het urgent om beide werelden actief te verbinden.

Er zijn koppelkansen vanuit de grote mobiliteitsopgaven om recreatiemobiliteit te verduurzamen, het gebruik van openbaar vervoer te bevorderen en het recreatief fietsgebruik te stimuleren. De inzet van smart mobility voor toeristen en 'mobility as a service' voor toeristen (MAAS) steunen wij. Pilots en experimenten voor vrijetijdsverkeer op dit vlak zullen we inzetten en bij succesvolle toepassing opschalen.

Om de files terug te dringen en het fietsgebruik te stimuleren investeren provincies en Rijk in fietsnetwerken in stedelijke gebieden. Deze doorfietsroutes worden primair vanuit utilitaire opgaven ontwikkeld, maar vanuit recreatie kan er aan deze routes extra waarde worden toegevoegd. Dit kan door het inzetten van belevingselementen en door het ruim bekendheid geven aan de doorfietsroutes onder bewoners en bezoekers (met de inzet van DMO's en CMO's).

Een aanzienlijk deel van de internationale bezoekers maakt in Nederland gebruik van trein, bus en fiets. Dat gebruik willen we versterken. Het managen van de mobiliteitsstromen van bezoekers per openbaar vervoer en fiets vormt zodoende een belangrijk thema. We willen het gebruik van de trein van verblijfsbezoek vanuit de nabijlanden (Duitsland, België en Groot-Brittannië) stimuleren. Met marketinginzet stimuleren we bezoek per trein door samen te werken met onder meer Deutsche Bahn, NS en NBTC. Projecten die de bekendheid en gebruik van treinreizen vergroten in en naar Nederland kunnen rekenen op ons draagvlak. Er is meer aandacht nodig voor slimme vervoersoplossingen voor de laatste kilometers (last mile).

4. De culturele identiteit van regio's tot uitdrukking brengen

In veel provinciale beleidsnota's valt te lezen dat het accentueren van de regionale identiteit belangrijk is. In een wereld die steeds verder globaliseert is aandacht voor de eigen cultuuruitingen van groot belang. Gebiedsgerichte (her)ontwikkelingen dienen vorm te krijgen doordat rijk, provincies en gemeenten nauw met elkaar samenwerken in plaats van dat de overheden vooral eigen doelstellingen nastreven. De schakelende en regisserende rol die provincies kunnen vervullen moet daarbij op waarde worden geschat.

In een klein land als Nederland is regionale identiteit belangrijk als een bron van trots en verbondenheid. Aandacht voor de culturele identiteit van regio's helpt gemeenschappen om zich te onderscheiden en hun eigen geschiedenis, dialecten en tradities te behouden in een snel veranderende wereld. Dit is ook belangrijk voor de integratie van nieuwe culturen: in een tijd van globalisering en migratie zien veel regio's hun culturele identiteit ook als een manier om hun eigen unieke kenmerken te behouden, terwijl ze omgaan met invloeden van buitenaf. Dit maakt de regionale identiteit een belangrijk thema in het denken over eigenheid, integratie en samenleven.

Regionale culturele identiteit speelt een grote rol bij het aantrekken van toeristen en het promoten van duurzaam verblijf. Veel toeristische initiatieven zetten cultureel erfgoed (denk aan monumenten, musea en

cultuurhistorische bezoekerscentra) in de schijnwerpers. Tal van musea en bezoekerscentra zijn specifiek gewijd aan het behouden en tonen van regionale cultuur en geschiedenis. Dit helpt zowel toeristen als inwoners om meer te leren over en te genieten van het erfgoed van de regio. Bezoek levert meeropbrengst voor het behoud van cultureel erfgoed.

Culturele identiteit en recreatie en toerisme ontmoeten elkaar in het fysieke domein. Als provincies zetten we ons ervoor in om ons cultureel erfgoed goed te benutten voor bezoekers. Behalve door fiets- en wandelroutes doen we dit door toeristen aan te moedigen om lokale producten en diensten te gebruiken of monumentale gebouwen (boerderijen, kloosters, voormalige defensiegebouwen en -terreinen, landgoederen et cetera) te ontsluiten voor kort en langer verblijf (overnachtingen). Culturele identiteit: draagt ook bij aan spreiding als er voldoende aantrekkelijk aanbod is in de verschillende regio's.

Gezamenlijk zetten we ons als provincies ervoor in om de randvoorwaarden voor cultuurhistorisch geladen vormen van recreatie en toerisme te verbeteren. Denk hierbij aan het agenderen van het belang van bezoekbaar en beleefbaar cultureel erfgoed, aandacht voor culturele marketing om meer publiek te bereiken en thematische routes over provinciegrenzen heen. Dit draagt ook bij aan de trots van inwoners.

5. Een meer beweegvriendelijke omgeving bevorderen

Zo'n 56% van de Nederlandse bevolking voldoet niet aan de beweegrichtlijnen, een afgenomen aandeel sinds de coronapandemie. We pleiten voor meer aandacht voor toegankelijkheid van een aantrekkelijke publieke ruimte om er gezond te kunnen bewegen. In het bijzonder bij de ruimtelijke planning van nieuwe woonwijken maken wij een punt van de aanwezigheid van voldoende recreatief groen, maar in feite gaat het om alle soorten recreatief groen, van voordeur tot landschap.

Het Rijk heeft als ambitie geformuleerd om in 2040 driekwart van de Nederlanders aan de beweegrichtlijnen te laten voldoen. Dat is nog een behoorlijke opgave, want de bevolking wordt steeds zwaarder. Voldoende bewegen gaat overgewicht tegen en draagt bij aan een goede lichamelijke en geestelijke gezondheid. Wandelen, fietsen en andere sportieve buitenrecreatie zijn goed voor het welzijn en geluk van Nederlanders. Een goede ruimtelijke inrichting en infrastructuur voor recreatie en toerisme dragen hier in grote mate aan bij.

Een beweegvriendelijke omgeving is een inclusieve leefomgeving die mensen faciliteert, stimuleert en uitdaagt om te bewegen, spelen, sporten en ontmoeten. Als provincies steunen we vanuit recreatie de inzet om de openbare ruimte mede toegankelijk te maken om er aantrekkelijk te lopen, te fietsen of te bewegen. Dit impliceert ook

meer aandacht voor de fysieke, digitale en cognitieve toegankelijkheid van routestructuren, zodat zoveel mogelijk mensen van de routesystemen gebruik kunnen maken. We willen hierin graag de recreatieve routenetwerken verder benutten. Binnen de werkgroep recreatieve routenetwerken is hiertoe een aanjager aangesteld en hierop borduren we graag voort.

Provincies hebben samen met gemeenten invloed op de inrichting van de openbare ruimte. Zij zorgen voor veilige fietspaden, overzichtelijke kruispunten, voldoende ruimte om te kunnen lopen. We vragen in de plannen voor nieuwe en bestaande woonwijken nadrukkelijk om het belang van voldoende ruimte voor fietsen en wandelen mee te nemen in de opgaven. Zo kunnen paden langs watergangen bijvoorbeeld helpen om nieuwe wandelmogelijkheden dicht bij huis te creëren. Dit is niet alleen van belang uit recreatief oogpunt, maar is ook belangrijk om de druk op natuurgebieden te verkleinen. Niet alle groene zones lenen zich namelijk voor recreatie, er zijn ook natuur-gebieden die van betekenis zijn als leefgebied voor soorten en daarom juist onverstoord moeten blijven.

5. Een meer beweegvriendelijke omgeving bevorderen (vervolg)

Naast bestaande groennormeringen willen we onderzoeken of er aanvullende specifieke recreatieve normeringen zijn te formuleren. Denk aan een mogelijke beweegnorm en een zwemwaternorm. Maar ook financiële normen, dus de kosten voor aanleg en onderhoud en beheer per hectare. Dit sluit aan bij de recente oproep van het Manifest NLBuiten. Wij ondersteunen deze oproep en willen vanuit de provincies een bijdrage leveren aan het ontwikkelen van de recreatieve normeringen.

Relevant is ook het recent gelanceerde landelijke Masterplan Lopen, waarin het stimuleren van wandelen en lopen voor iedereen centraal staat. Bij sommige samenwerkingsinitiatieven (zoals de Beweegalliantie) kunnen we als provincies effectief aanhaken.

A cyclist wearing a blue and red jersey and a helmet is sitting on a wooden bench on a grassy hillside. The cyclist is looking towards the horizon. A bicycle is parked on the bench next to them. The background shows a vast landscape with rolling green hills, a small village, and a large tree in the foreground on the left. The sky is blue with some clouds.

3. Rol vervulling en wijze van organiseren

Binnen de collectieve hoofdopgaven zijn deelopgaven

Voor de hoofdopgaven geldt dat de meeste provincies ermee aan de slag zijn. Samenwerking in IPO-verband heeft dan meerwaarde. Die samenwerking heeft betrekking op:

- a. Lobby en agendering
- b. Analyseren
- c. Kennisuitwisseling
- d. Ontwikkelen van gezamenlijke instrumenten

Natuurlijk is niet iedere hoofdopgave in dezelfde mate voor iedere provincie relevant. Omdat we actiegericht willen zijn hebben we daarom binnen de collectieve opgaven **deelopgaven** onderscheiden die zich lenen voor actie door een kleiner aantal provincies, te weten door die provincies waar het betreffende thema aan de orde is. Aan de deelopgaven kunnen we als provincies in kleinere samenwerkingsverbanden werken.

Door de opgaven heen lopen diverse grote **verbindende thema's**: het streven naar meer en betere digitalisering, inclusiviteit, duurzaamheid, natuur-inclusiviteit, bereikbaarheid en gezondheid. Deze rode draden behoeven eveneens onze aandacht, maar hiervoor geldt ook dat ze zich merendeels bevinden buiten het directe invloedsdomein van de beleidsmakers op het terrein van recreatie en toerisme.

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we als IPO kunnen samenwerken aan de hoofdopgaven, welke deelopgaven zich lenen voor actie in kleiner verband, hoe we omgaan met de grote verbindende thema's die buiten de directe invloedssfeer van de beleidsmakers recreatie en toerisme vallen en welke vervolgstappen er door VTN gezet kunnen worden.

Collectief werken aan de hoofdoopgaven

Als middenbestuur zijn wij als provincies van toegevoegde waarde waar het gaat om het aanpakken van complexe maatschappelijke opgaven die meerdere overheidsniveaus raken. We kunnen dan een coördinerende en soms regisserende rol vervullen. Dat geldt zeker voor het ruimtelijke domein, waar veel belangen, visies en beleidsinstrumenten samenkomen.

Voor effectieve interprovinciale samenwerking ten bate van de grote opgaven zijn de volgende rollen belangrijk, waarbij de provincies elkaar versterken en Nederland verder helpen:

- a. Lobby en agendering
- b. Analyseren
- c. Kennisuitwisseling
- d. Ontwikkelen van gezamenlijke instrumenten.

Deze rollen zijn met name van betekenis in het contact dat we onderhouden met de mede-overheden: rijk, gemeenten en waterschappen.

a. Lobby en agendering

Als provincies formuleren we voor de hoofdoopgaven gezamenlijke standpunten en ambities. Hiermee zoeken we afstemming met stakeholders - hun ambities op het vlak van recreatie en toerisme ('wat willen we bereiken'). Dat kunnen collectieve ambities zijn op basis van doelen waaraan alle provincies werken. Het kunnen ook doelen zijn waaraan groepen van provincies werken, bijvoorbeeld voor onderwerpen die slechts in sommige provincies aan de orde zijn. Bij het formuleren van standpunten ambities hoort ook gezamenlijk lobbyen waar dat nodig is.

b. Analyseren

Een grondige analyse is essentieel voor het ontwikkelen van effectief beleid. Het beschikken over goede data is hierbij belangrijk. Het biedt vraaggestuurde en actuele inzichten die nodig zijn om doelen concreet te formuleren en de voortgang te bewaken. Iedere provincie moet zijn eigen analyses maken, want provincies en regio's verschillen onderling sterk. Wel kan onderling worden afgestemd over de wijze van analyseren en er zijn kansen voor gezamenlijke steun van de inzet van landelijke data.

c. Kennisuitwisseling

Recreatie en toerisme kenmerkt zich als sector in het pionieren. De behoefte aan een samenhangende sturing van vraag en aanbod geldt voor alle provincies, maar er is geen blauwdruk. Het gaat om maatwerk en het leren van elkaars inzichten. Kennisuitwisseling van succesvolle projecten en methodieken is zodoende een belangrijke rol.

d. Ontwikkelen van gezamenlijke instrumenten

In de afgelopen periode is er uitwerking gegeven aan acties die volgden uit Perspectief 2030. De hieruit voortgevloeide Leidraad Bestemmingsmanagement geldt voor provincies als dashboard waarmee verschillende vormen van sturing (op recreatie en toerisme) kunnen worden geordend, onderbouwd, uitgevoerd en geëvalueerd. Het ontwikkelen van dit soort instrumenten – zo mogelijk samen met andere partners – is een belangrijke activiteit van het collectief.

Collectief werken aan de hoofdoopgaven (vervolg)

De samenwerking tussen provincies vindt op bestuurlijk niveau gestalte via het Interprovinciaal Overleg (IPO) en op ambtelijk niveau via de diverse netwerken van beleidsadviseurs zoals het Vrijtijdsnetwerk (VTN).

In IPO-verband

Het genereren van IPO-standpunten gebeurt via de gangbare IPO-lijnen:

- ambtelijke voorbereiding met de beleidsadviseurs recreatie en toerisme in het Vrijtijdsnetwerk (VTN)
- gedeputeerden overleg
- bestuurlijke standpuntbepaling via de ambtelijke adviescommissies (AAC) en de bestuurlijke adviescommissies (BAC)

De ambtelijke adviescommissies bestaan uit provinciale programma-managers en medewerkers van het IPO-bureau. De ambtelijke adviescommissies ondersteunen de bestuurlijke adviescommissies. De gedeputeerden van Drenthe en Gelderland zijn bestuurlijk trekker voor vrijetijdseconomie (recreatie en toerisme).

Als een korte lijn met de IPO-vertegenwoordigers in de Landelijke Raad voor Recreatie en Toerisme (zie pag. 24) nodig is, ligt het voor de hand dat de IPO-beleidsadviseur in dit samenspel als versnellende schakel optreedt, dit in samenspraak met (een delegatie van) VTN.

In VTN-verband

VTN kan op basis van dit position paper komen tot een **werkprogramma** voor vier jaar. Hierin kunnen de deelopgaven (zie pag. 26) centraal staan. Bij het maken van het werkprogramma dient te worden bezien of de bestaande werkgroepen moeten worden gehandhaafd dan wel deels vervangen door nieuwe die zijn verbonden aan de deelopgaven.

Niet alle provincies hoeven aan iedere deelopgave te werken. De deelopgaven lenen zich ervoor om kleinere coalities te maken: groepen van provincies die samen met een bepaalde deelopgave aan de slag willen. Op pag. 25 gaan we hierop nader in.

Collectief werken aan de hoofdoopgaven (vervolg)

De recente oprichting van de landelijke **Raad voor Recreatie en Toerisme** biedt een goed momentum voor de provincies om een vliegende start te maken in het effectief organiseren van de samenwerking. Via het IPO kunnen de provincies in de Raad de gezamenlijke provinciale opgaven te agenderen. In de Raad participeren behalve de ministeries van EZ, OCW, VRO en LVVN en de provincies (via IPO), de gemeenten (via VNG), KHN, HISWA-RECRON, ANWB, Gastvrij Nederland, Destinatie Nederland, Natuurmonumenten, CELTH en NBTC. Behalve in de Raad starten de provincies via IPO bovendien een actieve lobby richting de diverse ministeries. In het laatste hoofdstuk zijn hiervoor concrete samenwerkingskansen benoemd.

Achilleshiel hierbij is de huidige, beperkte capaciteit in menskracht die beschikbaar is bij provincies en IPO. Het verdient aanbeveling om per hoofd- en/of -deelopgave een actieve werkgroep van provincies en partners te formeren. Door verder samen te werken met andere partners kan worden voorkomen dat zaken dubbel worden opgepakt en aanvullend capaciteit worden vrijgespeeld. Er zijn al diverse werkgroepen actief vanuit NBTC en vanuit de provincies (zoals actieprogramma Vitale Vakantieparken) en hierop borduren we graag voort.

Landelijke Raad zet zich in voor gehele sector

De Landelijke Raad ziet zichzelf als een orgaan dat concrete oplossingen wil leveren voor een toekomstbestendige vrijetijdssector. Overheid, onderwijs, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen zijn vertegenwoordigd in de Raad en zetten zich in om het gezamenlijk belang van de gastvrijheidssector te dienen. Daarmee wordt met deze samenwerking over domeinen heen een bijdrage geleverd aan oplossingen voor ieders toekomstige vrijetijdsbesteding én de recreatieve-toeristische sector op de lange termijn. Met handelingsperspectief voor ons allemaal. De provincies kunnen deze nieuwe samenwerking benutten in de lobby en agendering van gezamenlijke opgaven.

Binnen de Landelijke Raad voor Recreatie en Toerisme faciliteert NBTC het landelijk bureau voor de Raad. NBTC heeft hiermee een agenderende, adviserende en ondersteunende functie binnen de landelijke Raad en verzorgt tevens het secretariaat. De provincies kunnen van deze beschikbare capaciteit profiteren door te koersen op afspraken met NBTC over hun inzet voor hoofd- en/of deelopgaven.

Bron: www.lrrt.nl

In coalities werken aan de deelopgaven

Voor dit position paper hebben we geïnventariseerd welke deelopgaven door provincies belangrijk worden gevonden. De groslijst van deelopgaven is weergegeven in bijlage 4, inclusief een weergave van de potentiële samenwerkingspartners. Op basis van de inventarisatie hebben we een aantal prioritaire deelopgaven geïdentificeerd, opgaven waar combinaties van provincies samen werk van kunnen maken. Deze shortlist is niet uitputtend: het overzicht geeft aan welke acties het VTN-netwerk in de komende periode in elk geval relevant vindt.

Belangrijk om op te merken over de deelopgaven is dat ze vaak het karakter hebben van een **koppelkans**. Een koppelkans is op te vatten als een mogelijkheid om beleidsdomeinen, activiteiten, of initiatieven van buiten het toeristisch-recreatieve beleid te verbinden met toeristisch-recreatieve inzet om zo meerwaarde te creëren (lees: aantrekkelijke faciliteiten tot stand te brengen, een breder publiek te bereiken, een grotere aantrekkingskracht te realiseren voor bezoekers en bewoners et cetera). Het kan voor provincies interessant zijn om (in kleinere verbanden) actie te ondernemen om deze kansen te benutten. Het betreft onderwerpen die de provincies urgent vinden en waar door wisselende groepen van provincies actie op kan worden ondernomen in afstemming met samenwerkingspartners en met daarbij een regierol voor het Vrijetijdsnetwerk (VTN).

Mogelijke acties voor de coalities voor de deelopgaven

1. Meer recreatieruimte door het integraal meewegen in gebiedsontwikkelingen

Acties	Lobbyactiviteiten voor recreatieruimte als volwaardige plek in rijksprogramma's en gebiedsopgaven
	Lobbyactiviteiten voor recreatieve routenetwerken, bv doorontwikkeling van een meerjarig landelijk programma
	Realisatiestrategie recreatief groen (inzicht in benodigde extra hectares, investeringen en beheer)
	Kennisdeling en -ontwikkeling meervoudig ruimtegebruik
	Ontschotting beheergelden recreatie en natuurgebieden

2. Recreatie en toerisme benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid

Acties	Lobbyactiviteiten voor recreatie en toerisme als volwaardige plek in rijksprogramma's en gebiedsopgaven
	Doorontwikkeling aanpak bestemmingsmanagement (inclusief bezoekersmanagement)
	Data en monitoring Landelijke Data Alliantie, met aandacht voor bewonersprofijt en balansvraagstukken
	Stimuleren van een toekomstgericht, divers en vitaal aanbod, gebaseerd op nieuwe verdienmodellen (zoals voor agrotourisme en vitale vakantieparken)

3. Stimuleren van duurzame recreatiemobiliteit

Acties	Lobbyactiviteiten voor recreatiemobiliteit als volwaardige opgave in rijksprogramma's en gebiedsopgaven
	Onderzoek naar het wegnemen van belemmeringen voor duurzame recreatiemobiliteit
	Opstarten opschaalbare pilots duurzame recreatiemobiliteit

4. De culturele identiteit van gebieden tot uitdrukking brengen

Acties	Stimuleren van bezoekbaar en beleefbaar cultureel erfgoed, zo mogelijk gebiedsgericht
	Lobbyactiviteiten specifieke (gebiedsgerichte) projecten, onder meer van de rijkscultuur-fondsen

5. Een meer beweegvriendelijke omgeving bevorderen

Acties	Aansluiten recreatieve routenetwerken bij Bewegalliantie domein vrijetijdseconomie en ontwikkelen gezamenlijke aanpak
	Aandacht voor voldoende recreatieve en beweegvriendelijke voorzieningen bij de ruimtelijke planning van bestaande en nieuwe woonwijken

De verbindende thema's

Zoals aangegeven lopen er **verbindende thema's** door de opgaven, thema's die grotendeels buiten het directe invloedsdomein van de beleidsmakers op het terrein van recreatie en toerisme liggen:

- digitalisering
- inclusiviteit
- duurzaamheid
- natuurinclusiviteit
- bereikbaarheid
- gezondheid

Hoewel deze thema's zich buiten onze directe invloedssfeer bevinden zijn ze wel belangrijk. Sterker nog: ze zijn zó belangrijk en daardoor zó groot dat ze zich juist daarom voor een belangrijk deel aan onze invloed onttrekken. Dit betekent echter niet dat we er niet naar moeten kijken. Het zijn belangrijke **aandachtspunten** bij het maken van provinciaal recreatie- en toerismebeleid en waar het kan besteden we er ook in IPO-verband aandacht aan.

Een goed voorbeeld waar we dat doen is de samenwerking in de Landelijke Data Alliantie (LDA) voor goed samenhangend en actueel systeem van data en monitoring.

De LDA is een waardevol netwerk dat zich richt op het verzamelen, delen en verbeteren van data en inzichten rondom toerisme in ons land. Het netwerk is opgezet om toeristische data, van bezoekersstromen tot de impact van toerisme, op een gecoördineerde manier te beheren en toegankelijk te maken. Dit helpt bij het nemen van datagedreven beslissingen binnen de toeristische sector en draagt bij aan het versterken van de concurrentiepositie van ondernemers in de vrijetijdseconomie. De LDA faciliteert samenwerking tussen provincies, steden, toeristische organisaties, universiteiten en kennisinstituten.

Wat het thema verduurzaming betreft is het belangrijk om vast te stellen dat de provincies zich hebben gecommitteerd aan het Klimaatakkoord (2019) en daarmee aan het terugdringen van de uitstoot van CO₂ en van fijnstof, dus ook van de uitstoot die de vrijetijdseconomie veroorzaakt: door op het terugdringen van die uitstoot te blijven inzetten versterken we een duurzame economische groei.

Europa en Rijk kennen veel onbekende lopende regelingen (meer dan 100) voor stimulering van verduurzaming en provincies kunnen deze beter benutten (Dialogic-rapport). Bovendien zijn er binnen de provincies bij programma's voor energietransitie (circulariteit) en duurzaam ondernemerschap (maatschappelijk verantwoord ondernemen) veel aanknopingspunten om de relatie te leggen met de toeristisch-recreatieve sector.

De vervolgstappen

Nadat dit position paper in IPO-verband is vastgesteld, geldt dit kader als vertrekpunt voor de IPO-activiteiten voor het beleidsveld van recreatie en toerisme en als **kader** voor de werkzaamheden van het Vrijtijdsnetwerk (VTN) in de komende jaren.

VTN kan op basis van dit position paper komen tot een **werkprogramma** voor vier jaar. Hierin kunnen dan zoals al aangegeven de deelopgaven centraal worden gezet. Er zullen deelopgaven zijn die door álle provincies belangrijk worden gevonden, maar ook deelopgaven die maar voor een beperkt aantal provincies relevant zijn. VTN speelt dus een coördinerende rol, onder supervisie van het IPO.

De **eerste stap** zal zijn om in VTN-verband te inventariseren welke provincies met welke deelopgave aan de slag willen. Per deelopgave kan vervolgens, desgewenst, een werkgroep worden gevormd.

Desgewenst kunnen binnen de werkgroepen uiteraard ook projectteams worden gevormd om bepaalde afgebakende onderwerpen nader te exploreren.

Niet alle deelopgaven hoeven direct te worden aangepakt. In VTN-verband kunnen **prioriteiten** worden gesteld. De deelopgaven kunnen gefaseerd over de komende vier jaar worden benaderd. Periodiek is een tussenevaluatie op zijn plaats om te checken of de lopende werkgroepen nog relevant zijn en of zich nieuwe prioritaire deelopgaven aandienen.

Als **tweede stap** is het nuttig om te bezien welke van de bestaande werkgroepen kunnen worden gehandhaafd dan wel (deels) worden vervangen door de nieuwe die zijn verbonden aan de deelopgaven.

Als **derde stap** kan per werkgroep worden afgesproken welke provincie zal optreden als trekker van de deelopgaven en welke partners van buiten de kring van de provincies nuttig zijn om aan te haken.

Als **vierde stap** verdient het aanbeveling dat iedere werkgroep op één A4 een werkplan voor de komende jaren maakt.

De supervisie over het werkprogramma en de werkgroepen zal worden uitgevoerd door het IPO.

Op provinciaal niveau vormt iedere provincie zijn eigen overlegstructuur, passend bij de eigenheden van provincie en regio's. Vanuit deze overlegstructuren kunnen de VTN-leden, de werkgroepen en de projectteams worden gevoed.

The background image is a composite of two scenes. The upper portion shows a large, cylindrical building with a highly reflective glass facade that mirrors the sky and clouds. The building has a flat roof with several trees growing on it. The lower portion shows a colorful playground with a rainbow-striped surface. A person is riding a bicycle across the foreground, and other people are visible in the background. A dark blue semi-transparent box is overlaid on the right side of the image, containing the text 'Bijlagen'.

Bijlagen

Termen en definities

De begrippen vrijetijdseconomie, gastvrijheidseconomie, bezoekerseconomie en recreatie en toerisme komen we afwisselend in beleidsdocumenten tegen. Ze worden door elkaar worden gebruikt en als synoniem gebruikt. Hoewel de termen vrijetijdseconomie en gastvrijheidseconomie in de periode 2010-2020 wat meer in zwang raakten, blijkt dat als we de recente provinciale beleidsstukken bestuderen het begrip ‘recreatie en toerisme’ nog altijd de meest gangbare aanduiding is van het provinciale werkveld.

Recreatie en toerisme grijpen in elkaar en hebben verschillende kanten:

- **Recreatie** omvat de vrijetijdsactiviteiten langer dan twee uur die door de inwoners buitenshuis en in hun reguliere omgeving worden ondernomen (bron: CBS).
- **Toerisme** betreft de activiteiten van mensen die reizen naar en/of verblijven op plaatsen buiten hun reguliere omgeving met vrijetijdsdoelstellingen of voor zakelijke doeleinden (bron: CBS).

Binnen toerisme is het een vaak gehanteerde indeling om onderscheid te maken tussen verblijfstoeristen (overnachtende bezoekers) en dagtoeristen. In beide gevallen spreken we van bezoekers.

Een **bestemmingsgebied** is een geografisch afgebakend gebied dat als toeristisch-recreatieve bestemming wordt gepromoot en ontwikkeld. Een bestemmingsgebied kan een stad, regio, eiland of grensoverschrijdend gebied zijn, afhankelijk van de context (bron: Sweco).

Bestemmingsmanagement omvat alle inspanningen, die in samenhang met elkaar, zijn gericht op het realiseren van een zo groot mogelijke positieve impact van het gastvrijheidsdomein voor een stad of regio. De positieve impact bestaat uit sociale, ecologische en economische waarde. Bestemmingsmanagement draagt bij aan de kwaliteit van leven voor inwoners, de optimalisatie van bezoekerservaringen en een toekomstbestendige sector voor ondernemers en werknemers. (bron: nlbestemmingsmanagement.nl)

DMO's (destinatiemarketingorganisaties) en **CMO's** (citymarketingorganisaties) zijn publieke organisaties die veelal marketing en promotie uitvoeren ten behoeve van een gebied en hiermee bijdragen aan aantrekkelijke (zakelijke) toeristische bestemmingen en steden. Voorbeelden van DMO's en CMO's zijn lokale en regionale toeristenbureaus, nationale toeristenorganisaties etcetera. In het licht van Perspectief2030 bewegen (sommige) DMO's en CMO's zich van marketing naar regie van een bestemming.

Een **koppelkans** zien we als een mogelijkheid om verschillende beleidsdomeinen, activiteiten, of initiatieven buiten het toeristisch-recreatieve beleid te verbinden met toeristisch-recreatieve inzet om zo meerwaarde te creëren (aantrekkelijke faciliteiten, een breder publiek, een grotere aantrekkingskracht voor bezoekers en bewoners et cetera). Andersom profiteren de andere domeinen van de waarde van recreatie en toerisme en is er sprake van wederkerigheid.

Rollen van provincies

De provincies vervullen op het vlak van recreatie en toerisme **zeven rollen**, gebaseerd op bestemmingsmanagement als leidende aanpak (toepassing van Berenschot-Sweco). Voor deze rollen geldt dat een aanhaking bij het ruimtelijke domein bijna altijd noodzakelijk is. We beschrijven ze hieronder kort.

1. Analyseren

Een grondige analyse is essentieel voor het ontwikkelen van effectief beleid. Bestemmingsmanagement start daarom met een analyse van vraag en aanbod, impact van bezoek, druk en draagkracht, prognoses en relevante trends en ontwikkelingen. Het beschikken over goede data is hierbij belangrijk (zie ook rol 6). Op basis hiervan kan worden bepaald voor welke opgaven de bestemming staat. Iedere provincie moet zijn eigen analyse maken, want provincies en regio's verschillen onderling sterk. Wel kan onderling kennis worden uitgewisseld.

2. Lobby en agendering

Op basis van de analyse formuleren provincies – in afstemming met stakeholders - hun ambities op het vlak van recreatie en toerisme ('wat willen we bereiken'). Dat kunnen collectieve ambities zijn: doelen waaraan alle provincies werken. En het kunnen ook doelen zijn waaraan groepen van provincies werken, bijvoorbeeld voor thema's die slechts in sommige provincies aan de orde zijn. Bij het formuleren van ambities hoort ook: hiervoor gezamenlijk lobbyen waar dat nodig is.

3. Strategie en maatregelen

Waar de ambitie gaat over de stip op de horizon (waar willen we staan over aantal jaar), gaat deze rol over hoe dat voor een bestemming gerealiseerd kan worden (strategie/maatregelen). In de Leidraad bestemmingsmanagement wordt dit een 'ontwikkelkader' genoemd. Het gaat dan over regulering: het opstellen van het omgevingsplan, de waterschapsverordening en van stimulerende subsidieregelingen. Deze regulering is heel provinciespecifiek. Naast regulering zijn er beleidsvisies, programma's of uitvoeringsplannen mogelijk die de strategische thema's en projecten benoemen.

4. Bestemmingsontwikkeling

Bij bestemmingsontwikkeling gaat het om het doorontwikkelen van bestaand aanbod en het ontwikkelen van nieuw, aanvullend aanbod, gericht op het aantrekken van bepaalde doelgroepen. Bijvoorbeeld op het gebied van bereikbaarheid, (digitale) toegankelijkheid, beschikbaarheid en beleving. Dit aspect van bestemmingsmanagement is niet alleen provinciespecifiek, maar evengoed regiospecifiek.

Rollen van provincies (vervolg)

5. Sturen van de vraag

Onder vraagsturing wordt verstaan alle mogelijke manieren om potentiële bezoeker een bepaalde richting op te leiden. Te denken valt aan instrumenten voor bezoekersmanagement of marketing. NB: vraagsturing heeft niet alleen betrekking op het stimuleren van extra bezoek, maar kan evengoed gaan over het passend laten zijn en/of demotiveren van een bepaald type bezoek en het ontmoedigen van ongewenst gedrag. Ook dit is een zaak die provincie- en regio specifiek is.

6. Organiseren van proces

Vele lagen en partners spelen een rol in het proces van bestemmingsmanagement. Voor effectief bestemmingsmanagement is er afstemming nodig met een groot aantal stakeholders met uiteenlopende belangen op verschillende schaalniveaus, zowel binnen de provincie als daarbuiten. Dit vraagt om integrale sturing op uitvoering in tijd, geld en budget. Effectief bestemmingsmanagement vraagt om duidelijke afspraken over wie welke rol en mandaat heeft in het proces en welke verantwoordelijkheden hierbij horen. De regie voor bestemmingsmanagement ligt in principe bij de overheden, zowel op het niveau van het Rijk, als bij de provincies en de (samenwerkende) gemeenten. DMO's/CMO's kunnen door de overheden gemandateerd

zijn voor uitvoering van (een deel van) de opgaven. DMO's/CMO's kunnen ook adviseren en meedenken met hun opdrachtgevers (de overheden) en ondernemers. Hiernaast kunnen zij een uitvoerende rol vervullen. Het kan niet anders dan dat het proces per provincie anders wordt georganiseerd.

7. Kennisuitwisseling en -ontwikkeling

Met kennisuitwisseling en -ontwikkeling rondom van de verschillende soorten impact (sociaal-maatschappelijk, economisch en ecologisch) en van de veranderingen van vraag en aanbod, creëren we inzicht in hoe interventies bijdragen aan het realiseren van ambities. Op basis hiervan kunnen partijen hun aanpak en ambities evalueren en kunnen ze inspanningen waar nodig bijsturen. Kennisuitwisseling is bij uitstek iets dat provincies samen kunnen doen.

Zoals gezegd geldt voor deze rollen dat een aanhaking bij het ruimtelijke domein bijna altijd noodzakelijk is. In de leidraad [Ruimte voor Recreatie & Toerisme](#) die in 2023 werd gemaakt in opdracht van het Vrijetijds-netwerk (VTN) worden handvatten gegeven voor integratie van recreatie en toerisme in het ruimtelijk domein. Deze inhoudelijke noties koesteren we.

Gezamenlijke elementen in provinciaal beleid

Een analyse van de actuele provinciale beleidsplannen recreatie en toerisme laten gezamenlijke elementen zien in de opgaven en thema's waaraan we als provincies werken. Allereerst kennen alle provincies beleidsopgaven voor **fysiske recreatievoorzieningen**, vooral in de openlucht en gelieerd aan recreatieve routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen. De Randstadprovincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht kennen opgaven in recreatieschappen en andere samenwerkingen met gemeenten voor recreatieterreinen en -plassen (laten) beheren. Ook in Drenthe is dit een opgave. De overige provincies zien dit als gemeentelijke taak of opgave voor natuurbeheerders en/of terreineigenaren.

Alle provincies hebben gebiedsprogramma's in uitvoering voor de **realisatie van nieuw recreatief groen en/of blauw** (waterrecreatie). Vaak gaat het hier om het terugbrengen en oplossen van recreatieve knelpunten, in de zin van nieuwe hectares recreatieoppervlakte, nieuwe recreatiefaciliteiten en/of de realisatie van recreatieve schakels (verbindingen tussen stad en ommeland).

Andere gedeelde aandachtspunten zijn de **toegankelijkheid en bereikbaarheid van recreatie**. Sommige provincies hebben 'recreatie voor iedereen' als opgave benoemd.

Een andere verbindende rode draad in de provinciale beleidskaders is de gezamenlijke aandacht voor **identiteitsvorming, merk en marketing**. De provincies Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel, Groningen, Fryslân, Flevoland en Utrecht kennen alle opgaven op het vlak van gebiedsmarketing. Sommige provincies hebben hierbij duidelijk groei en stimulering van meer groei voor ogen, zoals in Fryslân, met oog voor slimme groei en toekomstbestendige banen. Zuid-Holland en Noord-Holland nemen een andere positie in: hier geen structurele ondersteuning van marketingprogramma's, wel aandacht voor vraagsturing en communicatie in het licht van een goede balans tussen levendigheid en leefbaarheid. Het gaat dan vooral om vraagsturing als instrument voor passend bezoek.

De meeste provincies steunen de inzet van de Landelijke Data Alliantie en hebben zelf regionale kennis- en datapartners voor recreatie en toerisme georganiseerd.

Gezamenlijke elementen in het provinciaal beleid (vervolg)

Verduurzaming van recreatie en toerisme krijgt in de provincies relatief veel aandacht. De wijze waarop verschilt sterk: van voucher-regelingen voor ondernemers en vignettering van bedrijven (zoals GreenKey) tot subsidies voor duurzaam ondernemerschap en inspanningen ter stimulering van sociale impact en toegankelijkheid voor mindervaliden.

Actueel bij de provincies is de agendering van **agrotourisme en streekproducten** als onderdeel van de transitie van het buitengebied. Steeds meer provincies geven aan dat dit steeds belangrijker wordt.

Specifiek voor vakantieparken bestaat sinds een tiental jaren een brede interesse onder de provincies. Het koesteren van ruimtelijke kwaliteiten en het voorkomen van sociale misstanden (ondermijning) zijn hier gedeelde belangen. Er zijn inmiddels diverse regionale programma's **vitale vakantieparken** actief

Er zijn ook toeristisch-recreatieve thema's die slechts in een of enkele provincies zijn uitgewerkt. Zo voert Groningen **evenementenbeleid** dat inhoudelijk is gekoppeld aan het toeristisch beleid als poort naar de lokale omgeving. Utrecht heeft als het stimuleren van **zakelijk bezoek** (congressen, meetings en vergaderingen) als focusthema benoemd. Noord-Brabant combineert vrijetijd, sport en erfgoed in één beleidskader met meedoen voor iedereen als prioriteit.

De provincies hebben zich in 2018 verbonden aan de uitgangspunten van Perspectief 2030 en inmiddels kennen alle provinciale beleidsprogramma's een eigen, regionale doorvertaling. Breed gedragen thema's in dit kader zijn:

- Spreiding van bezoek
- Bezoekersmanagement
- Innovatie en ondernemerschap
- Aanbodontwikkeling

Het is interessant om hier te noemen dat elke provincie de toepassing van het Perspectief 2030 op eigen wijze invulling geeft in samenwerking met regionale en lokale bestemmingsbureaus (DMO's en CMO's), branchepartijen, kennispartners en ondernemers. Afhankelijk van de afgesproken taken zijn hierdoor grote verschillen tussen regio's in hoe bestemmingsmanagement als aanpak is opgepakt. Er bestaat vooralsnog geen samenhangende landelijke regie. NBTC fungeert als inspirator en aanjager van goede voorbeelden van bestemmingsmanagement en deelthema's die hiermee samenhangen. In 2022 hebben de provincies zich in het Interprovinciaal Overleg unaniem positief uitgesproken over bestemmingsmanagement en het gericht willen sturen op aanbod en vraag in recreatie en toerisme. De provincies maken zich sindsdien hard voor een actieve rol in verspreiding van dit gedachtegoed.

Mogelijke acties om meer ruimte te creëren voor recreatie

Toegevoegde waarde recreatie en toerisme

- Bezoek houdt (basis-)voorzieningen in kernen en in buitengebied in stand
- Bezoek zorgt voor verdienmodellen voor agrarische ondernemers
- Gezoneerde recreatiegebieden ontlasten kwetsbare natuur
- Gastvrijheidsdomein stimuleert duurzaam gedrag in natuurgebieden
- Horeca draagt bij aan consumeren van duurzaam voedsel

Mogelijke acties

- Goede voorbeelden van meervoudig ruimtegebruik promoten.
- Continuering inzet vitale vakantieparken, aanpak van (tekenen van) ondermijning
- Onderzoek naar impact en effecten van recreatie op natuur
- Realisatiestrategie recreatief groen (inzicht in benodigde extra hectares, investeringen en beheer)
- Verkenning ontschotting beheergelden recreatie- en natuurgebieden
- Afstemmen kwaliteiten en beheer recreatiegebieden
- Verkenning centrale beheerorganisatie routenetwerken
- Lobby agendering recreatief groen als medegebruik bij grote landelijke opgaven en gebiedsopgaven
- Lobby agendering voldoende en kwalitatief goed openlucht zwemwater en gebiedsopgaven
- Uitvoering van onderzoek en visieontwikkeling (perspectieven) voor vitale vakantieparken.

Samenwerkingspartners

Ministerie LNVN, Ministerie VRO, Ministerie BiZa (in verband met de Omgevingswet), NBTC, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, provinciale landschappen, Nationale Parken, agrarische ondernemers, HISWA-Recon, Koninklijke Horeca Nederland, landbouworganisaties zoals (L)LTB.

Mogelijke acties om recreatie en toerisme te benutten voor economische dynamiek, regionale vitaliteit en leefbaarheid

Toegevoegde waarde recreatie en toerisme

- Aantrekkelijk vrijetijdsaanbod en positief imago van Nederland als bestemming.
- Duurzaam toeristisch-recreatief ondernemerschap geeft invulling aan MVO

Mogelijke acties

- Doorontwikkeling aanpak bestemmingsmanagement
- Onderzoek typologie CMO's/DMO's en taken bestemmingsmanagement
- Data en monitoring Landelijke data Alliantie
- Kennisdeling good practises
- Stimuleren van toepassing data op gemeentelijke schaal
- Bekijken hoe provinciale dataportalen tot stand komen (naar het voorbeeld van een pilot in Limburg).
- Trachten landelijke data door te vertalen naar een lager geografisch niveau (provincie, COROP, gemeente, plaats).

Samenwerkingspartners

Ministerie EZ, CMO's/DMO's, VNG, NBTC, ANWB, Gastvrij Nederland, HISWA-RECRON, Destinatie Nederland.

Mogelijke acties om duurzame recreatiemobiliteit te stimuleren

Toegevoegde waarde recreatie en toerisme

- Bezoek zorgt op sommige plekken voor extra inkomsten voor OV-buslijnen en vervoer over water
- Duurzame recreatiemobiliteit stimuleren, zowel op het land als op het water.
- Recreatief fietsen draagt bij aan benutting doorfietsroutes en andere utilitaire fietsvoorzieningen

Mogelijke acties

- Onderzoek belemmeringen duurzaam vervoer
- Kennisuitwisseling regelingen voor verduurzaming en innovatie
- Kennisuitwisseling bestaande provinciale duurzaamheidsprogramma's voor recreatie en toerisme
- Lobby om toeristische locaties beter te bedienen in openbaar vervoerconcessies provincies
- Stimuleren van last mile-oplossingen pilots marketing en informatievoorziening van duurzame vervoersmogelijkheden
- Pilots met duurzame vrijetijds mobiliteit toepassen, en bij succesvolle implementatie opschalen.
- Ontwikkelen van meetinstrument voor CO2-uitstoot van mobiliteit

Samenwerkingspartners

Ministeries IenW en EZ, ANWB, NS, Deutsche Bahn, NBTC

Mogelijke acties om culturele identiteit van regio's tot uitdrukking te brengen

Toegevoegde waarde recreatie en toerisme

- Bezoek zorgt voor behoud van cultureel erfgoed
- Bezoek aan kunst en cultuur zorgt voor extra draagvlak en instandhouding voorzieningen en evenementen
- Bezoek versterkt het verdienvermogen van de culturele sector

Mogelijke acties

- Agrotourisme in/bij (monumentale) boerderijen bevorderen
- Ontwikkelen kastelenroutes en landschapsroutes
- Herontwikkeling monumentale buitenplaatsen ten behoeve van recreatie en toerisme
- Collectieve promotie van cultureel aanbod (bijvoorbeeld UNESCO werelderfgoed)
- Bevorderen dat rijkscultuurfondsen met projectsubsidies bijdragen aan culturele ontwikkelingen gespreid over Nederland.

Samenwerkingspartners

Ministerie OCW, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Boei (industriële erfgoed), provinciale erfgoedorganisaties zoals kastelenstichtingen, NBTC

Mogelijke acties om een meer beweegvriendelijke omgeving te realiseren

Toegevoegde waarde recreatie en toerisme

- Bewegprogramma's leveren bijdrage aan tegengaan eenzaamheid
- Wandelen, fietsen en andere sportieve recreatie zijn goed voor geestelijk welzijn en goede gezondheid
- Sport en bewegen verbindt iedereen ongeacht afkomst of inkomen
- Topsport versterkt het aantrekkelijk imago van Nederland

Mogelijke acties

- Aansluiting provincies bij netwerkorganisatie Bewegalliantie domein vrije tijd
- Kennisuitwisseling good practises bewegen en recreatie
- Aandacht voor voldoende recreatieve voorzieningen bij de ruimtelijke planning van nieuwe woonwijken.
- Deelname provincies aan nationale wandelweek

Samenwerkingspartners

Ministerie van VWS, Ministerie van VRO, Ministerie van BiZa (i.v.m. de Omgevingswet), Wandelnet, Bewegalliantie, Kenniscentrum Sport en Bewegen, NBTC, landbouworganisaties zoals de (L)LTB

Colofon

Opdrachtgever	Interprovinciaal Overleg (IPO) onder begeleiding van Vrijetijdsnetwerk (VTN)
Auteurs	Berenschot (Cor Wijn, c.wijn@berenschot.nl) en Sweco (Arno Ruis, arno.ruis@sweco.nl)
Beelden	Mediabank NBTC: Daan Steijnen-Van Eck (voorzijde), Ferdy Francis (p3), Jan Bijl (p6), Hollandse Hoogte (p8 en p17), Berenschot (p18), Ernst Wagenveld (p20), Iris van den Broek (p22 en p26) en Merel Tuk (achterzijde)